

Okul Yöneticilerinin Program Okuryazarlık Durumlarının İncelenmesi¹ Investigation of School Administrators' Curriculum Literacy Status

Emrah Aygün² Murat Taşdan³

² Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, İstanbul, Türkiye

³ Prof. Dr., Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kars, Türkiye

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi (Received Date)

30.12.2022

Kabul Tarihi (Accepted Date)

23.05.2023

*Sorumlu Yazar

Yunus Emre Mah. 1626 Sk.6/2
Nu: 18 Sultangazi/İstanbul

emrahaygun@hotmail.com.tr

Öz: Bu çalışmada özel eğitim sınıfı bulunan okulların yöneticilerinin, program okuryazarlığı hakkında görüşlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu bünyesinde özel eğitim sınıfı ve öğretmeni bulduran anaokulu, ilkokul (I. Kademe), ortaokul (II. Kademe) ve liselerde (III. Kademe) görev yapan 16 okul yöneticisi ve bağımsız özel eğitim okulunda görevli 2 okul yöneticisi olmak üzere, toplam 18 okul yöneticisi oluşturulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Eğitim Programı Okuryazarlığı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılmıştır. Araştırma verileri nitel veri analizi süreçlerine uygun olarak içerik analizi yaklaşımıyla analiz edilmiştir. Araştırmada okul yöneticilerinin, "program okuryazarlığı kavramı" hakkında farklı bilgi kaynaklarından bilgi sahibi olsalar da büyük çoğunlukla sahip oldukları bilgiyi düşük ve orta düzeyli olarak tanımladıkları saptanmıştır. Araştırmanın sonucunda okul yöneticilerine hizmet içi eğitimlerin düzenli ve sistematik olarak ilerletilmesi, her yenilenen öğretim programlarından sonra okul yöneticilerinin bu programların kapsamı içeriği ve uygulama esasları hakkında bilgilendirme çalışmalarının düzenlenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim, okul yöneticisi, özel eğitim okul yöneticisi, okur-yazarlık, program okuryazarlığı

Abstract: In this study, it is aimed to reveal the opinions of the administrators of schools with special education classes about curriculum literacy. The study group of the research consisted of 16 school administrators working in kindergarten, primary school (I. Level), secondary school (II. Level) and high schools (III. Level) with a special education class and teacher, and two school administrators working in an independent special education school. It consists of 18 school administrators. In the research, "Curriculum Literacy Semi-Structured Interview Form" was used as a data collection tool. Research data were analyzed with a content analysis approach in accordance with qualitative data analysis processes. In the study, it was determined that although school administrators have information about the "program literacy concept" from different sources, they mostly define the knowledge they have as low and medium level. As a result of the research, it is suggested that in-service trainings should be regularly and systematically improved for school administrators, and that after each revised curriculum, school administrators should be informed about the scope, content and application principles of these curricula.

Keywords: Special education, school administrator, special education school administrator, literacy, curriculum literacy

Aygün, E. ve Taşdan, M. (2023). Okul yöneticilerinin program okuryazarlık durumlarının incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 369-381. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1227168>

Giriş

Eğitim kurumlarında istenilen davranışların kazandırılması ve ideal toplum modelinin oluşturulması için öğretimin nitelikli olarak sürdürülmesi gerekmektedir (Stabback, 2016). Eğitim programlarının uygulayıcıları olan öğretmenler ve okul yöneticileri öğretimin istenilen düzeyde ve hedefler doğrultusunda gerçekleşmesinden sorumludurlar. Eğitim programlarının istenilen başarıya ulaşabilmesi öğretmenlerin niteliğine ve çabalarına bağlıdır. Başarının elde edilebilmesi için öğretmenin, öğretim programının içeriğini, öğelerini, ilkelerini ve organizasyonunu kavraması ve etkili bir şekilde uygulaması gerekmektedir (Seferoğlu, 2004).

Eğitim programlarının uygulayıcıları olan öğretmenlerin, öğretim programlarını doğru bir şekilde anlamaları için öğretim programlarının dilini ve şeklini doğru bir biçimde kavrayıp olmaları gerekmektedir. Öğretim programları öğretmenlere, neyi, nasıl öğreteceklerini değil aynı zamanda onlara belirli sınırlar dahilinde öğretim stratejileri, yöntemleri, teknikleri ve öğretim sonunda gerçekleştirecekleri ölçme ve değerlendirme araçlarını gösteren bir kılavuz niteliğindedir. Bu nedendir ki öğretmenler için programı okuma ve anlama becerisi önem arz etmektedir (Baştürk ve Dönmez, 2011).

Bu bağlamda öğretmenlerin eğitim programını okuma ve anlama becerisi "eğitim programı okuryazarlığı" olarak kavramsallaştırılmıştır. "Eğitim programı okuryazarlığı" alanyazında "program okuryazarlığı" olarak da karşımıza çıkmaktadır. Eğitim programı okuryazarlığının kazandırılması, öğretmen adaylarının görevlerine başlamadan önce "program okuryazarı" olarak eğitilmesi, öğretmenlik mesleği ve eğitim programlarının doğru anlaşılıp uygulanması noktasında hayati önem arz etmektedir. Öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve eğitim işiyle ilgilenenlerin programların bütün boyutlarını bilme, tanıma, yorumlama ve eldeki koşullarda en yüksek düzeyde öğrenme çıktılarının uygulanmasına yönelik beceri ve yeterlilikleri "program okuryazarlığı" olarak ifade edilmektedir (Bolat,2017; Nortcote ve Lim, 2009; Bolat,2021).

Geliştirilen eğitim programlarını anlama ve uygulayabilme becerisi en az bu programların geliştirilme süreci kadar önemli görülmektedir. Eğitim programlarının tam olarak kavranması ve etkili uygulanması için program okuryazarı olmak gerekmektedir. Öğretmenler, geliştirilen programların diline, özüne, ilkelerine, felsefesine ve konu alanı gereklerine göre öğretim yapmalıdırlar. Öğretmenlerin bu zorunluluğu başarıyla yerine getirebilmeleri için eğitim programının

¹ Bu araştırma Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Prof. Dr. Murat TAŞDAN danışmanlığında yürütülen "Özel Eğitim Öğretmenleri ve Okul Yöneticilerinin Program Okuryazarlık Durumlarının İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

vermek istediği mesajı ve kullandığı dili doğru anlamları gerekmektedir. Bununla birlikte eğitim ve öğretim programlarının uygulayıcıları olan öğretmenlerin ortak bir dili konuşuyor olmaları gerekmektedir (Demeuse ve Christine,2016; Bolat, 2021).

“Program okuryazarlığı” kavramı alanyazında genellikle öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin okullarda uygulanan eğitim ve öğretim programlarına yönelik bilgileri ve uygulama kabiliyetleri olarak tanımlanmaktadır. Öğretmenlerin temel uygulayıcıları olarak tüm programları doğru bir biçimde okuyup anlamlandırabilmeleri, programlarda belirtilen doğrultuda ilerleyebilmeleri için program okuryazarlığı önemli bir öğretmen yeterliliği olarak görülmektedir. Ayrıca program yapıcılarının oluşturmuş olduğu resmi programın, okullarda görevli öğretmenler tarafından uyum içinde uygulanması için öğretmenlerin program okuryazarlık yeterliliklerinin olması gerekmektedir (Çetinkaya ve Tabak, 2019; Bolat, 2021; Aslan ve Gürten, 2019).

Alanyazında program okuryazarlığı konusunu öğretmen adaylarında bulunması gereken becerileri inceleyen Erdem ve Eğmir’in (2018) farklı kaynaklardan edindikleri tanıma göre “program okuryazarlığı, öğretmenlerin ya da öğretmen adaylarının program hakkında bilgi sahibi olma ve eldeki koşullara uyarlayabilme becerisi” olarak ifade edilmektedir. McRae (2018) genel olarak okuryazarlık bilgisi çerçevesinde ele aldığı “program okuryazarlığı” becerisini çeşitli boyutlarıyla incelenmiştir. McRae (2018) program okuryazarlık bilgisinin, öğrenme ve öğretme sürecinde etkili olduğu kadar öğretmen politikalarına da yansıdığını, yalnız bu yansımadan ne anlam çıkarıldığı veya beklentinin ne olduğunun açık olmadığını ifade etmiştir. McRae (2018)’in yaptığı bu çalışmada öğretmenlerin okuryazarlık kavramı hakkındaki bilgilerinin az ya da sorunlu olduğu saptanmıştır. Bu kavram hakkındaki az bilginin nedenini ise öğretmenlerin kişisel yetersizlikleri olarak ifade edilmiştir.

Alanyazın incelendiğinde Türkiye’deki okul yöneticisi ve öğretmenlerin program okuryazarlığı konusu ve problemini ele alan farklı araştırmalar olduğu görülmektedir. Bu araştırmalardan bazıları şunlardır; Erdamar (2020), öğretmenlerin program okuryazarlık algılarını ve ilkökul yöneticilerinin okuryazarlık becerilerini ilerlemeci felsefe bağlamında çeşitli parametrelere göre ele almıştır. Araştırmada, sınıf öğretmenlerinin eğitim programı okuryazarlığı becerisinin, programın öğeleri ve programın anlayışı boyutlarında “yüksek”; programın uygulanması boyutunda ise “çok yüksek” olduğu saptanmıştır. Sınıf öğretmenlerinin, program öğeleri ve program anlayışı (ilerlemecilik ve yapılandırmacılık felsefesi bağlamında) konularında yeterli oldukları belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin eğitim programı okuryazarlığı algılarının, branş, eğitim düzeyi ve kıdeme farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca erkek sınıf öğretmenlerinin program okuryazarlık algı düzeylerinin, kadın sınıf öğretmenlerine göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Aslan (2018), tarafından ortaokul kademesinde görevli Matematik, Türkçe, Fen Bilimler ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerin program okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılan araştırmada öğretmenlerin “yüksek düzeyde” program okuryazarlığı olduğu belirlenmiştir. Aslan’ın (2018) yaptığı bu araştırmada Fen bilimleri, Türkçe, Sosyal Bilgiler ve Matematik öğretmenlerinin yüksek düzeyde program okuryazarlığı oldukları saptanmıştır. Gündoğan (2019) tarafından yapılan araştırmada ise öğretmenlerin genel olarak program okuryazarlığıyla ilgili yeterli bilgiye sahip oldukları

görmüştür. Bu araştırmada öğretmenlerin kaynaklara ulaşmada kendilerini yeterli gördükleri ve programa karşı olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Okul yöneticileri öğretmenin ufkunu genişletmede ve etkinliklerin hazırlanıp uygulanmasında öğretmene yardımcı olmalıdır. Okul yöneticilerinin, program hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları, programlar arası eşgüdümü artırmaları, gerekli toplantılar yaparak değerlendirmeler yapmaları, materyal desteği vermeleri, öğrenme-öğretme sürecindeki planlamayı yapmaları, uygulayıcılar arasında işbirliğini sağlamaları, öğrenme ortamlarının öğrenmeye uygun olarak hazırlanılmasının sağlanması, programın uygulanması için her türlü ortamı sağlamaları, velilerle işbirliklerini artırmaları, internet web sayfasını hazırlayarak programların süreçlerini paylaşmaları, problemlere çözüm üretmeleri, çalışmalara bizzat katılmaları, okul dışı etkinliklerin gerçekleştirilmesinde kolaylık sağlamaları, öğretmenleri cesaretlendirmeleri ve uygulama başarılarını öğretmenlerin sahiplenmesini sağlamaları gibi beklentiler bulunmaktadır (MEB, 2004).

Eğitim programı okuryazarlığının gelişiminde öğretmen yetiştiren programların, öğretmen adaylarının görevlerine başlamadan önce “program okuryazarı” olarak eğitilmesi, öğretmenlerin mesleklerini iyi yapmaları ve eğitim programlarının etkili uygulanması için hayati önem arz etmektedir (Nortcote ve Lim, 2009). Okul yöneticilerinin bu beklentileri karşılamak için iyi bir eğitim programı okuryazarı olmaları gerekmektedir. Okullarda yapılan en temel iş ve en önemli görevlerinden birisi olarak okuldaki öğretimi etkili ve verimli yürütmeleri için iyi bir program okuryazarı olmalıdırlar.

Öğrenme ve öğretme sürecinin temel rehberi ve uygulayıcıları öğretmenlerdir. Onlara sunulan eğitim programını doğru bir biçimde okuyup anlamlandırabilmeleri öğrenme-öğretme süreci içinde eğitsel eşantımları eğitim programlarının belirlediği doğrultuda tasarlayıp uygulayabilmeleri öğretmenler için önemli bir yeterlidir. Eğitim programını hazırlayanlar ile uygulanan öğretmenlerin eğitim programından aynı şeyleri ve doğru mesajları anlamaları ve aradaki anlayış farkının en az düzeye indirilmesinde program okuryazarlığı becerinin önemlidir. Türkiye’deki eğitimle ilgili yasa ve yönetmeliklerde, programların uygulanmasında öğretmen, yönetici ve velilerden tam bir uyum içerisinde hareket etmeleri gerektiğini ifade etmektedir.

Alanyazında ve yukarıda incelenen çalışmalarda görüldüğü gibi öğretmenler ve okul yöneticilerinin program okuryazarlığı genellikle nicel veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerle ve nicel yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Oysa eğitim bilimleri alanında yeni ve güncel bir kavram olan program okuryazarlığı kavramının nitel veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerle incelenmesi konunun ve problemin daha farklı açılardan görülmesine ve derinlemesine incelenmesine olanak tanımıştır. Bu çalışma program okuryazarlığı konusunu, okulun karmaşık ortamında okul yöneticilerinin deneyim ve görüşleriyle daha derinlemesine nitel bakış açısı sunması bakımından diğer çalışmalardan ayrılmaktadır.

Özel eğitim okullarında öğrencilerin farklı ihtiyaçlarından kaynaklı olarak standart programların dışında bir eğitim programı uygulanmaktadır. Özel eğitim okullarında öğretmen ve yönetici olmak öğrenci ve eğitim programındaki bu temel farklılıklardan dolayı özel bir durumdur. Özel eğitim okul yöneticilerinin program okuryazarlığı beceresine sahip olmaları, okul yöneticilerinin öğrencilerin öğrenme

gereksinimlerine uygun özel eğitim programlarının oluşturulmaları, uygulanmaları ve değerlendirilmeleri için gerekli becerileri sağlamalarına imkân sunacaktır. Ayrıca okul yöneticilerinin program okuryazarlığı becerisine sahip olmaları eğitim programlarını daha iyi şekilde analiz etmelerine, okul için etkili stratejileri geliştirmelerine ve okulu daha iyi yönetmelerine yardımcı olacaktır. Bu araştırma yukarıda ifade edilen gerekçelerle farklı öğrenci özellikleri için standartların dışında çeşitli eğitim programı uygulayan özel eğitim okullarındaki yöneticilerinin program okuryazarlığına ilişkin görüşlerini ilk defa ele aldığı için özgün bir değere sahiptir.

Bu araştırmanın temel amacı özel eğitim okullarında görev yapan okul yöneticilerinin görüşlerine dayanarak okul yaşantılarında program okuryazarlığına ilişkin deneyimlerini belirlemek ve konu ile ilgili çözüm önerileri geliştirmektir. Çalışmada bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Özel eğitim öğrencisi bulunan okullarda görevli okul yöneticilerinin program okuryazarlığına ilişkin kavramsal boyut, amaç ve kazanımlar boyutu, ölçme ve değerlendirme boyutu, içerik boyutu, iş birliği boyutu ve öğretmenin rolü boyutuna ilişkin deneyimleri ve görüşleri nasıldır?
2. Özel eğitim öğrencisi bulunan okullarda görevli okul yöneticilerinin program okuryazarlığı ile ilgili sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin deneyimleri ve görüşleri nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik desen kullanılmıştır. İnsanoğlunun hayattaki deneyimini anlama amacıyla felsefeden de yararlanarak doğmuş olan fenomenoloji, temeldeki özelliği insanların deneyimlerini anlamlandırmaya odaklanmasıdır. Bu nedendir ki fenomenolojik araştırmalarda konularda araştırılacak “fenomene” vurgu yapılmaktadır. Katılımcıların vurgulanan fenomene ilişkin bakış açısı, algıları, nasıl deneyimledikleri ve bu deneyimlerini nasıl betimledikleri, nasıl anlamlandırdıklarına yoğunlaşmaktadır. Yoğunlaşılın bu fenomen herhangi bir kavram, herhangi bir düşünce veyahut herhangi bir duygu olabilmesidir (Creswell, 2020; Giorgi,1997; Tekindal ve Uğuz, 2020). Bu araştırmada okul yöneticilerinin eğitim programı okur-yazarlığına ilişkin görüşleri fenomenolojik desene göre tasarlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde İstanbul ili Sultangazi ilçesinde görev yapan özel eğitim okulu ve bünyesinde özel eğitim sınıfı bulunan okul yöneticileri 18 (müdür ve müdür yardımcıları) oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerinin hangi okul yöneticilerinden toplanacağına seçkili örneklem yaklaşımlarından amaçlı yaklaşımının maksimum çeşitlilik örneklem tekniği ile karar verilmiştir. Buna göre araştırmanın çalışma grubunu bünyesinde özel eğitim sınıfı ve öğretmeni bulunduran anaokulu, ilkokul (I. Kademe), ortaokul (II. Kademe) ve liselerde (III. Kademe) görevli 16 okul yöneticisi ve bağımsız özel eğitim okulunda görevli 2 okul yöneticisi olmak üzere toplam da 18 okul yöneticisi oluşturmaktadır. Ayrıca çalışma grubunda çeşitliliği sağlamak için yeter sayıda kadın ve erkek okul yöneticisi olmasına, farklı branşlardan ve

mesleki kıdemi yüksek, düşük ve orta seviyede olan okul yöneticileri olmalarına dikkat edilerek oluşturulmuştur. Bu okul yöneticilerine ait demografik bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Araştırma yazarları hem aldıkları lisans ve lisansüstü eğitim bakımından, hem de şu yaptıkları işten dolayı okul yöneticiliği alanında ve özel eğitim alanında yeterli bilgiye ve tecrübeye sahiptirler. İkinci araştırmacı milli eğitim bakanlığına bağlı okullarda görev yaptığından okul kültürünü bilmekte ve okul yöneticilerini kapsayan akademik çalışmalar yaptığı için okul yöneticilerinin deneyimlerini yorumlayacak birikime sahiptir. Araştırmanın birinci yazarı ise halen İstanbul’da büyük ve bağımsız bir özel eğitim okulunda görev yaptığı için özel eğitim okul kültürünü bilmektedir. Ayrıca meslekteki yıllık deneyimi ile özel eğitim okul yöneticilerinin deneyimlerini anlamlandırabilecek yeterliğe sahiptir. Ayrıca birinci ve ikinci araştırmacı Eğitim Programları ve Öğretim alanında lisans ve lisansüstü eğitim aldıkları için program okur-yazarlığı kavramına ilişkin örüntü ve anlamları ortaya çıkarabilecek yeterliğe sahiptirler. Araştırmanın veri toplama sürecini birinci araştırmacı görüşmeleri bizzat kendisi yapmış, sorularda anlaşılmayan, açıklanma ihtiyacı olan yerleri açıklamış, katılımcıların jest ve mimikleri gibi sözel olmayan mesajlarını not olarak veri analizi sürecinde değerlendirmiştir. Görüşmelerin çözümleme aşamasında birinci ve ikinci araştırmacı görüşmede alınan cevaplara göre süreçte yeni düzenlemeler yapmışlardır.

Tablo 1. Okul yöneticilerinin kişisel özelliklerine göre dağılımı

	Değişken	F
Cinsiyet	Erkek	13
	Kadın	5
	Toplam	18
Branş	Sınıf Öğretmenliği	11
	Özel Eğitim Öğretmenliği	1
	İngilizce Öğretmenliği	2
	Fen Bilgisi Öğretmenliği	1
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	1
	Okul Öncesi Öğretmenliği	1
	Bilgi Teknolojileri Öğretmenliği	1
	Toplam	18
Eğitim Düzeyi	Lisans	14
	Lisansüstü	4
	Toplam	18
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	2
	6-10 yıl	8
	11-15 yıl	6
	16-20 yıl	1
	21 yıl ve üzeri	1
	Toplam	18
Göreviniz	Müdür	6
	Müdür Yardımcısı	12
	Toplam	18
Hizmetiçi	Evet	0
Eğitim	Hayır	18
Alma	Toplam	18

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak "Okul Yöneticileri Program Okuryazarlığı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" kullanılmıştır. Araştırmada okul yöneticilerinin eğitim program okuryazarlığı hakkındaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla yapılmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin özellikleri incelendiğinde hem sabit cevaplandırmayı hem de konu alanıyla ilgili derinlemesine bilgi elde edilmesini sağlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2004).

Araştırmacılar program okuryazarlığı kavramına ilişkin alanyazın taradıktan sonra okul yöneticilerinin konuya ilişkin deneyim ve görüşlerini belirlemeye yönelik "Okul Yöneticileri Program Okuryazarlığı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu"nu hazırlamışlardır. Araştırmacılar okul yöneticilerinin kolay anlayabileceği tarzda, onları yönlendirmeyecek, derinlemesine bilgi alınabilecek, konuyu çok yönlü sorgulatacak farklı türden sorular yazmışlardır. Görüşme formunun en başına araştırma sorusu eklenmiş, görüşmenin tarih, yer, süre ve saatini belirten bilgiler yazılmış. Araştırmanın konusu ve amacı formun başında kısaca açıklanmıştır. Görüşme için gerekli etik izinlerin olduğu, aydınlatılmış onam metni ile ilgili kısa bilgi verilmiştir. Bir adet ısınma sorusu ve ardından görüşme soruları hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formu eğitimde ölçme ve değerlendirme, eğitim programları ve öğretim, eğitim yönetimi ve Türkçe eğitimi alanından çalışan dört öğretim üyesine uzman görüşüne sunulmuş, uzmanlardan gelen düzeltmelere göre form yeniden düzenlenmiştir. Görüşme formunun özel eğitimde görevli okul yöneticileri tarafından doğru anlaşılıp- anlaşılmadığını kontrol etmek için araştırmanın çalışma grubunda olmayan iki özel eğitim okul yöneticisi ile ön görüşme yapılmış, okul yöneticilerinin tam anlamadığı sorular yapı ve içerik bakımından tekrar düzenlenmiştir.

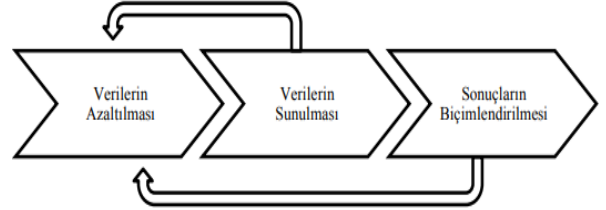
Nitel araştırmalarda araştırma sonucunda elde edilen bulguların inandırıcı olabilmesi için araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik koşullarını taşıması gerekmektedir. Araştırmada iç geçerliği sağlayabilmek için katılımcıların görüşmelere gönüllülük esasına göre katılmaları sağlanmıştır. Buna göre katılımcılara görüşmeyi reddetme imkânı tanınmıştır. Böylelikle veri toplama sürecine samimi bir şekilde katkı sunmak isteyen ve kendi hür iradesi ile görüşmeye katılmayı isteyen kişilerle görüşmeler yürütülmüştür. Bunun yanında iç geçerliği sağlayabilmek için veri toplama çeşitlenmesi yapılmış, katılımcı ve meslektaş teyidinde, uzman görüşüne başvurulmuş ve doğrudan katılımcı alıntıları kullanılmıştır. İç güvenilirliği sağlayabilmek amacıyla ise görüşme sorularına son hali verilmeden önce ön bir çalışma yapılmıştır. Yapılan bu ön çalışmanın sonucunda elde edilen geri bildirimlere göre sorulara son şekli verilmiştir. Bunun yanında görüşmeler tek bir kişi tarafından yapılmış ve sorular katılımcılara aynı şekilde aynı sıralamada sorulmuştur. Dış güvenilirliği sağlayabilmek için ise araştırmanın yöntemleri ve aşamaları ayrıntılı şekilde tanımlanmış, veri toplama, yorumlama, analiz etme ve sonuçlara ulaşma noktasında nelerin yapıldığı net ifadelerle anlatılmış ve bunun yanında veriler 10 gün arayla yeniden analiz edilmiştir.

Bu doğrultuda araştırma kapsamında ulaşılan verilerden en iyi anlamı yansıtan ifadeler belirli kavramlar, cümleler ve kelimeler bazında kategori edilmiş kategorilere ulaşmak için açık kodlama ve kategorilerin birleştirilmesinde ise eksen kodlamasından yararlanılmıştır. Kavramsal çerçeveden hareketle belirlenen tema, kategori ve kodlar tablolar halinde sunulmuştur. Her temadaki kategori ve kodların bir araya getirilmesi ile tablolar oluşturulmuş ve her tablo araştırma sorusundan hareketle ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Veri analizi sürecinde açıklayıcı, çarpıcı ve farklı örnekler katılımcı görüşlerinden doğrudan alıntılarla aktarılmıştır (Ünver ve diğerleri, 2010).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgularını inandırıcı olması için araştırmanın geçerlilik ve güvenilirlik şartlarını taşıması gerekmektedir. Görüşme yönteminin kullanıldığı bu araştırmada güvenilirliği sağlamak için katılımcılara

yöneltilen sorulara son şekli verilmeden önce pilot çalışma yapılmış ve verilerin çözümlenmesi sürecinde çözüm tutarlılığına dikkat edilmiştir. Verilerin geçerliliğinin sağlanabilmesi amacıyla Miles-Huberman modeli baz alınmıştır. Bu modele göre; sosyal olgular arasında bir ardıcılık ve durağanlık temelinde ilişkiler kurulabilir. Bu ilişki şekline aşkın gerçekçilik denilir. Bu modelde yapılan analiz, verilerin düzenlenmesi, sergilenmesi, sonuçların tasvir edilmesi ve doğrulanması bağlamında üç temel aşamayı içerir (Miles ve Huberman, 1994).

Şekil 1. Miles- Huberman modeli

Bu araştırmada çözüm tutarlılığını sağlayabilmek için araştırmacıların görüş birliğinde ve görüş ayrılığında oldukları maddeler hesaplanarak araştırmanın güvenilirliği 0,89 olarak hesaplanmıştır. İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

Bulgular

Araştırmada, "Eğitim Programı Okuryazarlığı Yarı yapılandırılmış Görüşme Formu" ile ulaşılan verilerin içerik analizi ile çözümlenmesi sonucunda elde edilen nitel bulgular sunulmaktadır. Nitel bulgular sunulurken belirli kavram ve konularda benzer veriler toplanarak okuyucunun kolayca takip edebileceği şekilde temalar altında düzenlenip yorumlanmaktadır. Bu doğrultuda katılımcıların görüşleri kavramsal boyut, amaç ve kazanımlar boyutu, ölçme ve değerlendirme boyutu, içerik boyutu, iş birliği boyutu ve öğretmenin rolü boyutu olmak üzere toplamda 6 tema olarak düzenlenmiştir.

Kavramlar Teması

Araştırma kapsamında ilk olarak katılımcıların program okuryazarlığı kavramı hakkındaki bilgi düzeyleri incelenmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara program okuryazarlığını daha önce nereden duydukları, bu kavram hakkındaki bilgi düzeylerini nasıl tanımladıkları ve bir öğretmenin ve okul yöneticisinin program yazarı olması gerekliliği hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle oluşturulan kategori ve kodlar tablo 2'de sunulmaktadır.

Tablo 2. Okul yöneticilerinin program okuryazarlığı kavramı hakkında bilgi düzeyleri

Tema	Kategori	Kod	f
Program okuryazarlığı kavramı hakkında bilgi düzeyleri	Bilgi kaynağı	Lisans eğitimi	5
		Akademik yayınlar	4
		Sosyal ortamlar	3
		Sosyal medya	2
Bilgi düzeyi	Bilgi düzeyi	Yüksek	1
		Orta	5
		Düşük	8

Katılımcıların program okuryazarlığı kavramı hakkındaki bilgi düzeyleri, bilgi kaynağı ve bilgi düzeyi olmak üzere iki kategori üzerinden ele alınmıştır. Program okuryazarlığını daha önce duyduğunu ve bu

konu hakkında bilgi sahibi olduğunu belirten katılımcılar (f=14) program okuryazarlığının “*lisans eğitiminden*” (f=5), “*akademik yayınlardan*” (f=4), “*sosyal ortamlardan*” (f=3) ve “*sosyal medyadan*” (f=2) duyduklarını belirtmektedir. Bununla ilişkili katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“*Evet, duydum lisans eğitimim esnasında...*” (K10).
 “*Evet, akademik yayınlardan durdum...*” (K1). “*Evet duydum arkadaş ortamından...*” (K6). “*Evet, sosyal paylaşım platformlarından duydum.*” (K4).

Katılımcılar her ne kadar program okuryazarlık kavramı hakkında farklı bilgi kaynaklarından bilgi sahibi olsalar da büyük çoğunlukla sahip oldukları bilgiyi “*düşük*” (f=8) ve “*orta*” (f=5) düzeyli olarak tanımlamaktadırlar. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile ortaya konulmaktadır:

“*Bilgi düzeyimin yetersiz olduğunu düşünüyorum.*” (K2).
 “*bilgi düzeyimi düşük düzeyde tanımlarım.*” (K5). “*Orta düzeyde bilmekteyim.*” (K4). “*...kendimi bu konuda orta düzeyde yeterli hissediyorum.*” (K6).

Katılımcılar her ne kadar program okuryazarlığı hakkında bilgi düzeylerinin düşük ve orta düzeyli olarak tanımlasalar da özellikle özel eğitim alanda daha iyi eğitim verebilmek için programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin program okuryazarı olması gerektiğini bu sayede müfredata tüm boyutlarıyla hâkim olabileceklerini belirtmektedirler. Katılımcıların konuyla ilişkili görüşleri aşağıdaki gibidir:

“*Özellikle özel eğitim alanında daha iyi hizmet verebilmek için bu konuda gerekli çalışmaları ve eğitimleri almış olmaları gerekiyor.*” (K6). “*Çünkü programı uygulamaya esnasında nasıl ve ne şekilde kazanımlarının verileceği bilinmelidir.*” (K10). “*Evet olmalıdır. Bize milli eğitimin vermiş olduğu müfredatın ne derece doğru olduğu ne derecede öğrenciye göre ve ne kazandığını bilmemiz için bu konuda fikir sahibi olmak çok önemlidir diye düşünüyorum.*” (K11).

Amaçlar Teması

Araştırma kapsamında ele alınan ikinci tema olarak katılımcıların öğretim programlarını genel amaçları, kazanımları ve materyalleri değerlendirme düzeyleri incelenmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara öğretim programlarını genel amaçlar ve kazanımlar açısından incelerken nasıl bir yol takip ettikleri ve öğretim programının amaçlarına uygun öğretim materyali hazırlama konusundaki yeterliliklerini nasıl değerlendirdikleri ve programın bu boyutunda ne gibi problemlerle karşılaştıkları hakkında görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle oluşturulan kategori ve kodlar tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 3. Okul Yöneticilerinin Öğretim Programının Genel Amaçları, Kazanımları ve Materyalleri Değerlendirme Düzeyleri Hakkında Görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Genel Amaçları, Kazanımları ve Materyalleri Değerlendirme Düzeyleri	Genel amaç ve kazanımları değerlendirme	Öğrenci ihtiyaçları ve geçmiş kazanımlara uyum	5
		Öğretmen kılavuz kitabına uyum	5
	Materyal değerlendirme düzeyi	Amaç ve içerik uyumu	4
		Yeterli	9
		Yetersiz	3
Karşılaşılan sorunlar	Öğrenme türlerinin farklılık göstermesi	Sorunla karşılaşmadım	17

Katılımcıların öğretim programının genel amaçları, kazanımları ve materyalleri değerlendirme düzeyleri hakkında görüşleri incelendiğinde öğretim programlarını genel amaç ve kazanımlar açısından değerlendirirken “*öğrenci ihtiyaçları ve geçmiş kazanımlara uyum*” (f=5), “*öğretmen kılavuz kitabına uyum*” (f=5) ve “*amaç ve içerik uyumu*” (f=4) açısından değerlendirdikleri görülmektedir. Katılımcılar öğretim programını genel amaçlar ve kazanımlar açısından değerlendirirken öğrenci ihtiyaçlarını ve geçmiş kazanımları göz önünde bulundurduklarını amaca yönelik olarak öğrenci öğrenciye verilerek istenen davranış ve becerileri tam olarak yansıtmadığını incelediklerini belirtmektedirler. Katılımcıların bununla ilişkili görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“*Öğrenci ihtiyaçlarını ve geçmiş kazanımları da göz önünde bulundurarak bir yol izleyerek ilgili kazanım ve amaca yönelik olarak öğrencilerin farklılıklarını inceliyorum.*” (K1). “*Öğrenciye vermek istediğimiz veya kazandırmak istediğimiz davranış ve beceriler tam olarak yansıtıyor mu diye bir süreç izlerim.*” (K10). “*Öğretim programlarının genel amaçlar ve kazanımlar açısından incelerken öğrenciye göre olup olmadığı hedefine uygun olup olmadığını inceliyorum.*” (K11).

Katılımcılar ayrıca öğretim programını genel amaçlar ve kazanımlar açısından değerlendirirken amaç ve içerik uyumuna baktıklarını amaç ve işleyiş birbirini tamamlamıyor tamam diyor olmasına dikkat ettiklerini ifade etmektedirler. Katılımcılar bunu aşağıdaki gibi ifade etmektedirler:

“*Amaç ve işleyişin birbirini tamamlıyor olmasına dikkat ederim.*” (K4). “*Genel amaçlar ve kazanımlar bir denge içerisinde yürüyor mu? Yürümüyorsa bunları eşgüdümlü hale getiririm.*” (K5). “*Programların yayından önceki taslaklarına bakarım yayılandıktan sonra da. Değişiklik var mı yok mu diye bir karşılaştırma yaparım.*” (K6). “*Kazanımlar amaca uygun mu değil mi buna bir bakarım...*” (K15).

Diğer taraftan katılımcılar öğretim programını genel amaçlar ve kazanımlar açısından değerlendirirken programda yer alan genel amaç ve kazanımların öğretmen kılavuz kitabına uyumunu dikkate aldıklarını belirtmektedirler. Katılımcıların bununla ilişkili görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

“*Eğitim programlarının vermiş olduğu öğretmen kaynak kitaplarından yardım alıyorum.*” (K7). “*Öğretim programlarının genel amaçları ve kazanımlarını incelerken öğretmen kılavuz kitabını takip ederim.*” (K8).

Katılımcıların öğretim programının amaçlarına uygun öğretim materyali hazırlama konusundaki yeterliliklerine ilişkin görüşlerine bakıldığında ise büyük çoğunlukla kendilerini “*yeterli*” (f=9) görmektedir. Öğretim programının amacına uygun öğretim materyali hazırlama konusunda kendisini yeterli gören katılımcılar öğretim materyali hazırlarken öğrenci farklılıklarını dikkate aldıklarını, öğretim programının amacına uygun materyal hazırlamayı tercih ettiğini, öğretim materyalini çeşitli araçlarla interaktif hale getirerek öğrenci seviyesine uygun hale getirdiklerini belirtmektedirler. Bununla ilişkili katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“*...öğrencilerin farklılıklarını öğrenme türlerinin farklı olduğunu da hesaba katarak materyal hazırlığı yapıyorum. Materyal hazırlama konusunda yeterli olduğumu çeşitli araçlarla bunları interaktif hale getirerek öğrenci seviyesine uygun hale getirdiğimi düşünüyorum.*”

(K1). “Amaca uygun materyal seçimi ve hazırlamayı tercih ediyorum. Genel olarak bunda da başarılı olduğumu düşünüyorum.” (K4). “Amaçlarına göre materyal hazırlayabilirim. Bu konuda bir sıkıntı yaşamayacağım.” (K10).

Öğretim programının amaçlarına uygun öğretim materyali hazırlama konusunda kendisini “yetersiz” bulan katılımcılar (f=3) ise bu konuda detaylı bilgiye sahip olmadıklarını veya idarecilik yaptığı için daha çok bürokratik işlemlerle uğraştığını bunun için materyal hazırlamaktan uzak kaldığını ifade etmektedir. Bu durum katılımcıların aşağıdaki ifadeleri ile ortaya çıkmaktadır:

“Bu konuda detaylı bilgi sahibi değilim. Bu yüzden soruya cevap veremeyeceğim.” (K3). “...materyal konusunda yeterli olduğumu düşünmüyorum. Öğretmenlikten uzaklaştığımı düşünüyorum. Çünkü idarecilik yaparak sadece evrak işiyle uğraşıyorum.” (K11). “...ne yazık ki idareciliğe geçtikten sonra bu alandan uzaklaştığımı fark ettim.” (K12).

Değerlendirme Teması

Araştırma kapsamında ele alınan üçüncü tema olarak katılımcıların öğretim programlarını ölçme, değerlendirme ve içerik oluşturma açısından inceleme düzeyleri incelenmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara öğretim programlarını ölçme ve değerlendirme açısından ele alırken nasıl bir süreç izledikleri ve öğretim programının amaçlarına uygun içerik oluşturma konusundaki yeterliliklerini nasıl değerlendirdikleri ve programın ölçme ve değerlendirme boyutunda ne gibi problemlerle karşılaştıkları hakkında görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle oluşturulan kategori ve kodlar tablo 4’te sunulmaktadır.

Tablo 4. Okul yöneticilerinin öğretim programının ölçme, değerlendirme ve içerik oluşturma düzeyleri hakkında görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
Ölçme	Ölçme ve değerlendirme	Öğrenci farklılığını dikkate alma	4
		Kazanıma göre ölçme aracı	4
Değerlendirme ve içerik oluşturma	e	Kapsam geçerliliği	3
		Öğretme ve öğrenmeye etkisi	2
Düzeyleri	İçerik oluşturma yeterliliği	Yeterli	8
		Orta	5
		Yetersiz	4
Karşılaşılan sorunlar	Güvenilirlik	Güvenilirlik	2
		Sorunla karşılaşmadım	1
			6

Katılımcıların öğretim programının ölçme, değerlendirme ve içerik oluşturma düzeyi hakkındaki görüşlerine bakıldığında katılımcılar, öğretim programını ölçme ve değerlendirme boyutunda ele alırken “öğrenci farklılıklarını dikkate alma” (f=4), “kazanıma göre ölçme aracı geliştirme” (f=4), “kapsam geçerliliğine bakma” (f=3) ve “öğretme ve öğrenme etkisi dikkate alma” (f=2) gibi süreçleri izlemektedirler. Katılımcılar ölçme ve değerlendirme aşamasında kapsam geçerliliği olmasına özen gösterdiklerini, ölçme aracının öğretme ve öğrenmeye etkisini dikkate alarak öğrenci farklılığına ve kazanımlara göre değerlendirme yaptıklarını belirtmektedirler. Bununla ilişkili katılımcı görüşlerinden elde edilen kesitler aşağıda sunulmaktadır:

“Ölçme ve değerlendirme aşamasında kapsam geçerliliği olmasına özen gösteriyorum.” (K1). “Öğretme ve öğrenmeye nasıl bir etkisi var ona bakarım.” (K5). “Kazanımın ne istediğine göre ölçme ve

değerlendirme de değişir.” (K8). “Eğitim öğretim yılı başında öğrencilere ön test veya sınav uygulayarak onların hazır bulunuşluk seviyelerini öğrenmeye çalışırım.” (K10).

Katılımcılar içerik oluşturma yeterliliği açısından kendilerini büyük ölçüde “yeterli” (f=8) görmekte birlikte bazı katılımcılar kendisini “orta” düzeyde (f=5) yeterli bazı katılımcılar ise “yetersiz” (f=4) görmektedir.

İçerik oluşturma konusunda kendisini yeterli gören katılımcılar öğretim programının amacına uygun şekilde içerik oluşturup düzenleyebildiklerini, sürece dayalı bireysel kapsamda ölçme ve değerlendirme formları düzenleyebildiklerini belirtmektedirler. Kendisini yetersiz bulan katılımcılar ise bu yetersizliği aşmak için profesyonel yardım almayı ve yeterli sayıda materyale ulaşarak bireysel okumalarla bu sorunu aşabileceklerini düşünmektedir. Bununla ilişkili katılımcı görüşlerinden elde edilen kesitler aşağıda sunulmaktadır:

“Ölçme değerlendirme açısından değerlendirmenin kapsamında ve soru düzeylerine özellikle dikkat ederim öğretim programının amacına uygun içerik oluşturup düzenleyebilirim sürece dayalı bireysel kapsamlı ölçme değerlendirme formları düzenlenebilir.” (K2). “Bu noktada programın amaçlarına yönelik içerikler oluşturabiliriz.” (K7). “İçerik oluşturmada yeterli olduğumu düşünmüyorum. Bu sorunları aşmak için profesyonel bir yardım almalyım ya da yeterli sayıda materyale ulaşarak okumayla aşılabileceğini düşünüyorum.” (K11). “İçerik oluşturma konusunda yeterli olduğumu düşünmüyorum. Bunun için hizmet içi eğitim almaya ihtiyacımın olduğunu düşünüyorum.” (K12).

Öğrenme – Öğretme Teması

Araştırma kapsamında ele alınan dördüncü tema olarak katılımcıların öğretim programlarında yer alan içeriklerin öğrenci seviyesine uygunluğunu değerlendirme düzeyleri incelenmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara öğretim programlarında yer alan içeriklerin öğrenci seviyesine uygunluğunu incelerken nasıl bir süreç takip ettikleri ve öğretim programlarının uygulamasında dikkat edilmesi gereken hususlarının neler olduğu hakkında görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle oluşturulan kategori ve kodlar tablo 5’te sunulmaktadır.

Tablo 5. Öğretim programında yer alan içeriklerin öğrenci seviyesine uygunluğunu değerlendirme düzeyleri hakkında okul yöneticilerinin görüşleri

Tema	Kategori	Kod	f
İçeriklerin Öğrenci Seviyesine Uygunluğunu Değerlendirme Düzeyleri	İçerikleri değerlendirme	Öğrencilerin hazır bulunuşluğunu ölçme	18
		Farklılıkları dikkate alma	17
		Dersi eğlenceli hale getirme	1

Katılımcıların öğretim programında yer alan içeriklerin öğrenci seviyesine uygunluğunu değerlendirme düzeyleri hakkındaki görüşlerine bakıldığında içerik değerlendirmesi yaparken “öğrencilerin hazır bulunuşluğunu ölçme” konusunda hemfikir (f=18) oldukları görülmektedir. Katılımcılar bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmektedirler:

“Öğrencilerin farklılığını hazır bulunuşluğunu Geçmiş öğrenme ve zekâ türlerine göz önünde bulundurmaya

çalışıyorum bu hususlara okulunda da dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K1). “Öğretim programlarında yer alan içeriklerin öğrenci seviyesine uygunluğunu incelerken Öğrencilerimi her yönüyle ele alıp değerlendirdikten sonra bireysel bazlı sunumlar yaparım.” (K2). “Öncelikle öğrenciye uygun mu değil mi yaşına cinsiyetine sınıfına bunlara bakarım.” (K5).

Diğer taraftan büyük çoğunlukla (f=17) katılımcılar öğretim programını uygularken öğrenci farklılıklarını “*dikkate aldıklarını*” ifade etmektedirler. Katılımcılar öğretim programı uygulanırken bireysel farklılıkları dikkate alınarak içeriğin organize edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Katılımcılar bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmektedirler:

“...bireysel Farklılıkları dikkate alınarak içeriğin organize edilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (K2). “Öğretim programı toplumun, okulun, çevrenin ve kişinin beklentilerine uyup uymadığını dikkat ederim. Program, toplumun seviyesine göre ekonomik, kültürel, sosyal hazırlanıp hazırlanmadığını dikkat ederim.” (K10).

İş Birliği Teması

Araştırma kapsamında ele alınan beşinci tema olarak katılımcıların öğretim programlarının uygulanması sürecinde iş birliği düzeyleri incelenmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara öğretim programlarının uygulanması sürecinde kimlerle, nasıl iş birliği ve görüş alışverişi yaptıkları ve bu konuda yaptıkları çalışmalar hakkında görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtlarından hareketle oluşturulan kategori ve kodlar tablo 6’da sunulmaktadır.

Tablo 6. Okul yöneticilerinin öğretim programlarının uygulanması sürecinde iş birliği düzeyleri

Tema	Kategori	Kod	f
Öğretim Programlarının Uygulanması	Görüş alışverişi	Zümre toplantısı	18
Sürecinde İş Birliği Düzeyleri	İş birliği	Öğretmen, veli ve idareci toplantıları	18

Katılımcıların öğretim programlarının uygulanması sürecinde iş birliği düzeylerine ilişkin görüşlerine bakıldığında özellikle zümre öğretmenler kurulu toplantısı ile ilgili derslerin öğretmenleri, rehber öğretmenler, okul idaresi ve çevreyle etkili bir iletişim kurulmasına çalıştıkları ayrıca öğretmen, veli ve idareci iş birliği toplantıları yaptıkları görülmektedir. Bu durum katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

“Zümre toplantıları yaparak görüş alışverişi iş birliği yapıyoruz hedef davranışları ulaşmak için kullanılabilir olan yöntem teknikleri konusunda konuşarak fikirlerimizi paylaşıyoruz programların uygulanması sürecinde öğrenciye uygun olmasına dikkat ediyorum.” (K1). “Dersin veya sınıfın öğretmeni ve rehber öğretmen ile iş birliği yaparım.” (K5). “Okul idaresi öğretmenler ve ailelerle iş birliği içerisindeyim. Genelde veli toplantısı yaparak okul toplantıları yaparak iş birliğine gidiyoruz.” (K8). “Programı uygulayan zümre öğretmenleri ile görüş alışverişinde bulunuyoruz. Programın öğrenciye uygunluğuna önem veriyoruz.” (K12).

Zorluklar ve Öneriler Teması

Araştırma kapsamında ele alınan son tema olarak katılımcıların öğretim programlarının uygulanmasında özel eğitim öğretmenlerinin rolü ve bu konudaki önerileridir.

Katılımcıların yanıtlarından hareketle oluşturulan kategori ve kodlar tablo 7’de sunulmaktadır.

Tablo 7. Okul Yöneticilerinin Öğretim Programlarının Uygulanmasında Özel Eğitim Öğretmenlerinin Rolü ve Önerileri.

Tema	Kategori	Kod	f
Öğretim Programlarının Uygulanmasında Özel Eğitim Öğretmenlerinin Rolü ve Öneriler	Öğretmen rolü	Düzenleyici ve denetleyici	9
		Rehberlik edici	2
	Program okuryazarlığı	Düşük	14
		Orta	3
	Öneriler	Hizmet içi eğitim	18

Öğretim programlarının uygulanmasında özel eğitim öğretmenlerinin rolü, öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeyleri ve program okuryazarlığının geliştirilmesi adına getirdikleri öneriler hakkındaki görüşlerine bakıldığında katılımcılar öğretmenlerin düzenleyici ve denetleyici (f=9) ve rehberlik edici (f=2) rolünün bulunduğunu belirtmektedir.

Katılımcılar öğretmenlerin programın uygulanmasında yaşanan zorlukları fark eden ilk kişi olduklarını bu nedenle programa katkılarının son derece önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Katılımcılar bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmektedirler:

“Programın uygulanmasında yaşanacak zorlukları özel eğitim öğretmeni fark eder bu yüzden programı katkıları son derece önemlidir.” (K1). “Kesinlikle çok önemli ve etkin rolleri var. Tabii ki eksikliklerini gidermek için öncelikle nerede ve nasıl eksiklikleri var onları tespit etmeleri gerekiyor.” (K5). “Çok önemli çünkü genel çerçevede programlarında okula uygunluk konusunda dönüt verme de bize yardımcı oluyorlar.” (K15).

Katılımcılar özel eğitim öğretmenlerinin program okuryazarlık düzeylerini ise çoğunlukla (f=14) düşük düzeyde bulmaktadırlar. Bazı katılımcılar (f=3) ise özel eğitim öğretmenlerinin program okuryazarlık düzeylerini orta düzeyli olarak nitelendirmektedirler. Bu duruma katılımcıların aşağıdaki görüşleri ile açığa çıkmaktadır:

“...özel eğitim öğretmenlerinin program okuryazarlığı konusunda orta düzeyde bilgiye sahip olduğunu düşünüyorum.” (K1). “...yeterli bilgi ve beceriye sahip olduklarını düşünüyorum” (K2). “Genel olarak hepimiz yetersiziz. Okumaya değişime gelişime kapalıyız.” (K4). “...özel eğitim öğretmenlerinin program okuryazarlığı konusundaki bilgi düzeyleri orta düzeydedir.” (K9).

Katılımcılar özel eğitim öğretmenlerinin öğretim programı konusundaki yeterliliklerini geliştirmek için hizmet içi eğitim ve seminerler verilmesi gerektiği konusunda ortak görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmektedirler:

“...eksikleri gidermek için hizmet içi eğitimler verilebilir.” (K1). “...bu alanda özel eğitim öğretmenlerinin gerek uzaktan gerekse yüz yüze eğitimler yapılabilir.” (K6). “Seminer, hizmet içi eğitimler yapılması gerekmekte.” (K10).

Tartışma ve Sonuç

Araştırmada özel eğitim okul yöneticilerinin program okuryazarlık kavramı hakkında farklı bilgi kaynaklarından bilgi sahibi olsalar da büyük çoğunlukla sahip oldukları bilgiyi düşük ve orta düzeyli olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Bu

bulguyu destekler nitelikteki bir çalışmada Karacaoğlu (2008) öğretmenlerin özel alan öğretim programını izleme ve değerlendirme açısından kendilerini yetersiz gördüklerini ifade etmişlerdir. Alanyazın incelendiğinde bu araştırma sonuçlarıyla örtüşmeyen sonuçların da var olduğu görülmektedir. Örneğin, Öğretmenlerin program okuryazarlık düzeylerini ele aldığı çalışmada Gündoğan (2019) ise öğretmenlerin %64'ünün genel bilgi durumlarını "yeterli" seviyede, %7,9'unun "orta" seviyede ve %25,7'sinin ise "yetersiz" seviyede değerlendirdiğini tespit etmiştir. Demir ve Toraman (2021) öğretmenlerin öğretim programı okuryazarlığına yönelik bilgi yeterliklerini yüksek düzeyde algıladıklarını belirlemiştir. Bu sonuç okul yöneticilerinin program geliştirme çalışmalarında aktif yer almamalarından kaynaklanabilir. Okul yöneticilerinin program okuryazarlığı konusunda yetersiz olmalarının nedenleri arasında, program geliştirme çalışmalarına aktif olarak katılmamaları olabilir. Okul yöneticileri, program geliştirme sürecinde öğretmenlerle iş birliği yaparak öğretim programlarının tasarımında ve uygulanmasında daha aktif bir rol oynayabilirler. Böylece, program okuryazarlığı konusunda daha yeterli bir bilgi birikimine sahip olabilirler. Ayrıca, öğretmenlerin program okuryazarlığı konusunda yeterli bir bilgi birikimine sahip olmaları, öğrencilerin eğitiminde daha kaliteli ve etkili bir öğretim sağlayacak ve bu da okul yöneticilerinin başarısını artıracaktır.

Araştırmada okul yöneticilerinin hizmet içi eğitim alma durumlarına bakıldığında hiçbir yöneticinin program okuryazarlığı hakkında hizmet içi eğitim almadığı belirlenmiştir. Program okuryazarlığı hakkında yapılan hizmet içi çalışmalar, okul yöneticilerinin bilgi ve algı seviyelerini artırdığı bilinmektedir. Bu bulguyu destekler nitelikteki bir çalışmada Erdamar (2020) ilk okullarda görevli okul yöneticilerinin, sınıf öğretmenlerinin program okuryazarlık becerisine sahip olmalarına yönelik algılarının cinsiyet, branş, eğitim düzeyi ve kıdeme göre anlamlı bir farklılık göstermediğini tespit ederken, görev şekli ve hizmet içi eğitim alma durumuna göre anlamlı şekilde farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Bu çalışmada program okuryazarlık kavramı hakkında okul yöneticilerinin bilgi düzeyinin düşük ve orta düzeyli tespit edilmesi hizmet içi eğitim alma durumunun eksikliğinden kaynaklanabilir.

Araştırmada özel eğitim okul yöneticilerinin öğretim programının genel amaçları, kazanımları ve materyalleri değerlendirme düzeylerine kendilerini yeterli gördükleri öğretim programını genel amaçlar ve kazanımlar açısından değerlendirirken öğrenci ihtiyaçlarını ve geçmiş kazanımları göz önünde bulundukları, amaca yönelik olarak öğrenci farklılıklarını hesaba kattıkları ve öğretim programının öğrenciye verilmek istenen davranış ve becerileri tam olarak yansıtmadığını inceledikleri belirlenmiştir. Bu sonuç da alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla desteklenmektedir. Bu sonucu destekler nitelikteki bir çalışmada Aslan ve Gürten (2019) öğretmenlerin %86'sının programın genel amaçları hakkında bilgi durumlarını yeterli seviyede değerlendirdiğini tespit etmiştir.

Araştırmada öğretmenlerin ders planı hazırlarken öğrenme hedefine bağlı kaldıkları öğrenci ihtiyaçlarını ve geçmiş kazanımları takip ettikleri görülmüştür. Ancak çalışmada öğretmenlerin hedef davranışlara uygun öğrenme materyalleri hazırlama konusunda kendilerini düşük düzeyde değerlendirdikleri görülmüştür. Kırmızı ve Akkaya da (2009) öğretmenlerin materyal hazırlama konusunda sorunlarla karşılaştıklarını tespit etmişlerdir. Bu sonuçların aksine

Gündoğan (2019) ise öğretmenlerin kendilerini en az yeterli gördükleri alanın öğretim programının genel amaçlarını belirleme olduğunu tespit etmiştir. Adıgüzel (2009) öğretmenlerin öğretim materyali hazırlama konusunda zorlandıklarını bulgulamıştır. Bu sonuç öğretmenlerin görev yaptıkları bölgenin, ilin-ilçenin ve köyün imkanlarının farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmada özel eğitim okul yöneticilerinin öğretim programlarını ölçme, değerlendirme ve içerik oluşturma düzeylerine ilişkin elde edilen sonuçlarda büyük çoğunlukla öğretim programlarını ölçme, değerlendirme ve içerik oluşturma düzeylerine ilişkin sahip oldukları bilgiyi yüksek ve orta düzeyli olarak tanımladıkları belirlenmiştir. Katılımcıların ölçme ve değerlendirme aşamasında kapsam geçerliliği olmasına özen gösterdikleri, ölçme aracının öğretme ve öğrenmeye etkisini dikkate alarak öğrenci farklılığına ve kazanımlara göre değerlendirme yaptıkları görülmüştür. Aslan ve Gürten (2019) tarafından yapılan çalışma bu sonuçla örtüşmektedir. Söz konusu çalışmada öğretmenlerin %92'sinin öğretim programında yer alan hedef davranışlara uygun ölçme ve değerlendirme yöntemini belirlemede bilgi durumlarını yeterli seviyede değerlendirdiğini tespit etmiştir. Mansuroğlu (2019)'da öğretmenlerin yansıtıcı düşünme eğilimleri ile eğitim programı okuryazarlıkları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme boyutunda öğrencilerin bireysel farklılıklarını dikkate alarak uygun ölçme aracını seçtiklerini belirtmektedir. Bu sonuçları destekleyen diğer bir çalışmada ise Gündoğan (2019) öğretmenlerin kendilerini içerik oluşturma açısından yüksek düzeyde yeterli gördüklerini ortaya koymuştur.

Araştırmada özel eğitim okul yöneticilerinin öğretim programlarının uygulanması sürecinde iş birliği düzeylerine ilişkin elde edilen sonuçlarda katılımcıların özellikle zümre öğretmenler kurulu toplantısı ile ilgili derslerin öğretmenleri, rehber öğretmenler, okul idaresi ve çevreyle etkili bir iletişim kurulmasına çalıştıkları ayrıca öğretmen, veli ve idareci iş birliği toplantıları yaptıkları belirlenmiştir. Kuğu (2019) işbirliğinin öğretim programını uygulanmasında önemli bir aşama olduğunu belirlenen çalışmaların hedeflerine ulaşabilmesi için nasıl bir eğitim programının kullanılacağı, bu program uygulanırken öğretmenlerden nasıl yararlanılacağı, öğretim ortamında bulunan yardımcı personellerin görev tanımlarının neler olacağı, bütün bunlar için önemli bir diğer kriter olan okul-aile işbirliğinin nasıl sağlanacağı, sürecin etkin yürümesi adına anne ve babaların katılımının nasıl sağlanması gibi konuların eğitim yönetiminin odak noktalarını oluşturduğunu belirtmektedir. Gündoğan (2019)'da öğretmenlerin insan kaynaklı yardımcı kaynaklardan birisi olan zümre toplantıları ile iş birliği geliştirmeyi tercih ettiklerini tespit etmiştir.

Araştırmada özel eğitim okul yöneticilerinin öğretim programlarının uygulanmasında özel eğitim öğretmenlerinin rolü ve önerilere ilişkin elde edilen sonuçlarda okul yöneticilerinin programın uygulanmasında yaşanan zorlukları fark eden ilk kişi olarak rehberlik edici, düzenleyici ve denetleyici role sahip olduklarını bu nedenle programa katkılarının son derece önemli olduğu belirlenmiştir. Can'a (2007) göre öğretmenler, öğretim programında yer alan kazanımları öğrenciye yönelik olarak olumlu değiştiren liderlerdir. Bu özellik öğretmenlerin birer öğretim liderleri olduklarını göstermektedir. Öğretim liderlerinin sahip oldukları bu özelliklerin çoğu öğretim programı okuryazarlığıyla ilgilidir (Recepoglu ve Özdemir, 2012). Bu açıdan bakıldığında öğretmenlerin program okuryazarlık

düzeylerinin öğretimdeki rolü ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Araştırmada özel eğitim okul yöneticilerinin program okuryazarlık düzeylerinin düşük seviyede olduğu özel eğitim öğretmenlerinin öğretim programı konusundaki yeterliliklerini geliştirmek için hizmet içi eğitim ve seminerler verilmesi gerektiği önerilmiştir. Bu sonuçlar alanyazın bulgularıyla desteklenmektedir. Arı (2010), Baştürk ve Dönmez (2011) ve Kırmızı ve Akkaya (2009) araştırmalarında öğretmenlerin program okuryazarlığı düzeylerinin düşük seviyede olduğu geliştirilmesi için hizmet içi eğitimlerin verilmesi gerektiği sonucuna varmışlardır.

Araştırmanın sonuçları göz önüne alındığında okul yöneticilerine ve araştırmacılara yönelik birtakım önerilerde bulunulması gerekmektedir.

Öneriler

- Okul yöneticilerinin genellikle evrak yüklerinin fazla olduğu ve bu nedenle okulun öğretimsel amaçlarından olan programları detaylı inceleyemedikleri anlaşılmaktadır. Bu bağlamda okullarda görevli yönetici sayısının artırılması, okullardaki iş ve evrak yükünün hafifletilmesine katkıda bulunacaktır.
- Okullarda görevlendirilen okul yöneticilerine atama öncesi program okuryazarlığı hakkında seminer ve hizmet içi eğitimlerin verilmesi, bunun yönetici görevlendirmelerinde şart olarak ileri sürülmesi konu hakkında farkındalığı artırarak ilgi ve alakayı yükseltecektir.
- Bu seminer ve hizmet içi eğitimlerin düzenli sistematik olarak ilerletilmesi, her yenilenen öğretim programlarından sonra okul yöneticilerinin bu programların kapsamı içeriği ve uygulama esasları hakkında bilgilendirme çalışmalarının düzenlenmesi gerekmektedir.
- Okullarda öğretim programlarının amacı ve uygulanması hakkında detaylı bilgiye sahip bir müdür yardımcısının görevlendirilmesi müdür yardımcısı başkanlığında öğretim programı komisyonun kurulması, bu komisyonun yıl içinde en az 2 kez toplanması, güncel programlar hakkında inceleme, tartışma ve uygulama birliğine gidilerek okuldaki görevli öğretmenlere bilgi verilmesi farkındalığı artıracaktır.
- Program okuryazarlığı eğitici eğitimlerinin artırılması olarak sıralanabilir.
- Farklı türlerdeki okullarda branş bazında program okuryazarlığı durumları incelenebilir.
- Program okuryazarlığı konusu 21. Yüzyıl becerileri, teknoloji okuryazarlığı gibi değişkenlerle ilişkilendirilerek çok boyutlu ve bir model oluşturularak araştırılabilir.

Yazar Katkı Oranı

Tüm yazarlar makalenin tüm süreçlerinde eşit oranda rol almışlardır. Tüm yazarlar çalışmanın son halini okumuş ve onaylamıştır.

Etik Kurul Beyanı

Bu çalışma T.C. Kafkas Üniversitesi Rektörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün E-41091 sayı ve 11.17.2021 tarihli kurul kararı ile yürütülmüştür.

Çatışma Beyanı

Yazarlar çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Kaynakça

- Adıgüzel, A. (2009). Sınıf Öğretmenlerinin Öğrenme Etkinliklerini Düzenleme ve Gerçekleştirme Çabalarında Zorlanma Düzeyleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 89-110.
- Altun, A. (2002). *E-Okuryazarlık. Açık ve Uzaktan Eğitim Sempozyumu*, 23-25 Mayıs, 2002 Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Arı, A. (2010). Öğretmen adaylarının ilköğretim programıyla ilgili eğitim fakültelerinde kazandıkları bilgi ve beceri düzeylerine ilişkin görüşleri. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 251-274.
- Aslan, S. (2018). *Ortaokul Öğretmenlerinin Program Okuryazarlık Düzeyleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Programı.
- Aslan, S., ve Gürlen, E. (2019). Ortaokul Öğretmenlerinin Program Okuryazarlık Düzeyleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 171-186. <https://doi.org/10.29299/kefad.2018.20.01.006>
- Baştürk, S. ve Dönmez, G. (2011). Öğretmen Adaylarının Limit ve Süreklilik Konusuna İlişkin Pedagojik Alan Bilgilerinin Öğretim Programı Bilgisi Bağlamında İncelenmesi. *International Online Journal Of Educational Sciences*, 3(2), 743-775.
- Bolat, Y. (2017). Eğitim Programı Okuryazarlığı Kavramı ve Eğitim Programı Okuryazarlığı Ölçeği. *Turkish Studies*, 12(18), 121-138. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12103>
- Bolat, Y. (Ed.). (2021). *Eğitim Programı Okuryazarlığı*. Pegem Akademi. <https://doi.org/10.14527/9786257582926>
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö.E., Özkahveci, Ö. ve Demirel, F. (2004). Güdülenme ve Öğrenme Stratejileri Ölçeğinin Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, (4)2, 207-239.
- Can, N. (2007). İlköğretim okulu yöneticisinin bir öğretim lideri olarak yeni öğretim programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasındaki yeterliliği. *Journal of Theory & Practice in Education (JTPE)*, 3(2).
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, (Çev. Ed: Bütün, M. ve Demir, S.B.). 5. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çetinkaya, S. ve Tabak, S. (2019). Öğretmen Adaylarının Eğitim Programı Okuryazarlık Yeterlilikleri. *OMÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 296-309. <https://doi.org/10.7822/omuefd.535482>
- Demeuse, M. ve Christine, S. (2016). Politik Kararlardan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme (Y. Budak, Çev.), Pegem Yayınevi.
- Demir, E. ve Toraman, Ç. (2021). Öğretmenlerin Eğitim Programı Okuryazarlığı Düzeyleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11 (3), 1516-1528. <https://doi.org/10.24315/tred.858813>
- Erdamar, F. S. (2020). *Sınıf Öğretmenlerinin Program Okuryazarlık Alguları ve İlkokul Yöneticilerinin Öğretmenlerin Program Okuryazarlık Becerisine Yönelik*

- Algılarının İlerlemeci Felsefe Bağlamında Analizi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Erdem, C. ve Eğmir, E. (2018). Öğretmen Adaylarının Eğitim Programı Okuryazarlığı Düzeyleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (2), 123138. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.428727>
- Eriş, H. Ve Kılıçoğlu, A. (2019). Curriculum Development Competencies Of Form Teacher Candidates. *The Turkish Online Journal Of Educational Technology*, 18(1),25-31. <https://doi.org/10.12973/Eu-Jer.7.2.303>
- Giorgi, A. (1997). The Theory, Practice, and Evaluation of the Phenomenological Method as a Qualitative Research Procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28(2), 235-260. <https://doi.org/10.1163/156916297X00103>
- Gündoğan, G. (2019). *Öğretmenlerin Program Okuryazarlıkları Hakkında Nitel Bir Değerlendirme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Karacaoğlu, O. C. (2008). Öğretmenlerin yeterlik algıları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 70-97.
- Kellner, D. (2001). New Technologies/New Literacies: Reconstructing Education New Millenium. *International Journal Of Technology And Design Education*, 11, 6781. <https://doi.org/10.1023/A:1011270402858>
- Kırmızı, F. S. ve Akkaya, N. (2009). Türkçe öğretimi programında yaşanan sorunlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(25), 42-54.
- Kuğu, N. (2019). *Okul Öncesi Yöneticilerinin Dönüşümcü Liderlik Stili Düzeyi İle Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Mansuroğlu, C. (2019). *Öğretmenlerin eğitim programı okuryazarlıkları ile yansıtıcı düşünme eğilimlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- McRae, G. W. (2018). Teachers' Literacy knowledge: A Case Study of Provision. The degree of Doctor of Education. *The University of Sydney Faculty of Arts and Social Sciences Sydney School of Education and Social Work*.
- MEB (2004). *Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, 2563. Ağustos 2004.
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Northcote, M. Ve Lim, C.P. (2009). *The State Of Pre-Service Teacher Education İn The Asia-Pasific Region*. In C. P. Lim, K. Cock, G. Lock ve C. Brook (Eds), *Innovative Practices İn Pre-Service Teacher Education: An Asia-Pasific Perspevtice* (Pp. 23-28). Netherlands: Sense Publishers. https://doi.org/10.1163/9789087907532_003
- Ornstein, A. C. ve Hunkins, F. P. (2017). *Curriculum: Foundations, Principles And Issues*,Vivar: Pearson Education.
- Recepoğlu, E., ve Özdemir, S. (2012). Okul müdürlerinin mizah tarzları ile öğretim liderliği davranışları arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 24-42.
- Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen Yeterlilikleri ve Mesleki Gelişim. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, (58), 40-45.
- Stabback, P. (2016). What Makes a Quality Cirriculum? Current and Critical Issues in Cirriculum and Learning. *UNESCO International Burreau of Education*.
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20 (1), 153- 182.
- Ünver, G., Talu-Bümen, N., ve Başbay, M. (2010). Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Derslerine Öğretim Elemanı Bakışı: Ege Üniversitesi Örneği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 155(35), 63-77.

Extended Summary

Introduction

In the 21st century, schools are seen as important structural spaces for the continuation of education (Eriş & Kılıçoğlu, 2019). Education should be given to create the desired human type and society model in educational institutions. Teachers, students and curricula must be present in order for teaching to take place (Stabback, 2016).

As school administrators meet these expectations, they need to be a good program literate. To carry out teaching, which is one of the most basic tasks and most important tasks in schools, effectively and efficiently, must be a good program literate. The main purpose of this research is to determine the views of school administrators working in special education schools on curriculum literacy. To achieve this main purpose, answers to sub-questions were sought.

What are the opinions of school administrators in charge of schools with special education students on the conceptual dimension, purpose and achievements dimension, measurement and evaluation dimension, content dimension, cooperation dimension and the role of the teacher regarding curriculum literacy?

What are the opinions of school administrators working in schools with special education students about the problems related to curriculum literacy and the solution of these problems?

Model of the Research

Phenomenological design, one of the qualitative research methods, was used in the research. Phenomenology, which was born by benefiting from philosophy to understand the experience of human beings in life, is the main feature of focusing on making sense of people's experiences. For this reason, in phenomenological studies, the emphasis is placed on the "phenomenon" to be investigated. The participants' perspective on the highlighted phenomenon focuses on their perceptions, how they experience it, how they describe and make sense of these experiences. This phenomenon, which is concentrated, can be any concept, any thought or any emotion (Creswell, 2020; Giorgi, 1997; Tekindal & Uğuz, 2020). In this study, school administrators' views on curriculum literacy were designed according to the phenomenological pattern.

Working Group

The study group of this research consists of 18 school administrators (principals and assistant principals) who have a special education school and a special education class from the schools operating in the Sultangazi district of Istanbul in the spring term of the 2021-2022 academic year. From which school administrators the data of the research will be collected, it was decided by the maximum diversity sampling technique from the purposive approach, which is one of the selective sampling approaches. Accordingly, the study group of the research consisted of school administrators working in kindergarten, primary school (I. Level), secondary school (II. Level) and high schools (III. Level) where there are special education classes.

Data Collection Tool

"School Administrators Program Literacy Semi-Structured Interview Form" was used as a data collection tool in the research. In the research, a semi-structured interview form was

prepared by the researcher to reveal the opinions of school administrators about curriculum literacy. When the characteristics of semi-structured interviews are examined, it provides both fixed answering and obtaining in-depth information about the subject area (Büyükoztürk et al., 2004).

In qualitative research, for the findings obtained as a result of the research to be convincing, the research must meet the conditions of validity and reliability. Participants were allowed to participate in the interviews on a voluntary basis to ensure internal validity in the research. Accordingly, the participants were given the opportunity to refuse the interview. Thus, interviews were conducted with people who wanted to contribute to the data collection process sincerely and who wanted to participate in the interview of their own free will. In addition, to ensure internal validity, data collection was diversified, participant and colleague confirmation, expert opinion was consulted, and direct participant citations were used. In order to ensure internal reliability, a preliminary study was conducted before the interview questions were finalized. The questions were finalized according to the feedback obtained as a result of this preliminary study. In addition, the interviews were conducted by a single person and the questions were asked to the participants in the same order. The methods and stages of the research were defined in detail to ensure external reliability, what was done at the point of data collection, interpretation, analysis and reaching the results were explained in clear terms, and the data were reanalyzed after 10 days.

In this direction, the expressions that reflect the best meaning from the data reached within the scope of the research were categorized on the basis of certain concepts, sentences and words, open coding was used to reach the categories, and axis coding was used for combining. The themes, categories and codes determined by the conceptual framework are presented in tables. Tables were created by bringing together the categories and codes in each theme, and each table was explained in detail based on the research question. In the data analysis process, explanatory, striking and different examples were quoted directly from the views of the participants (Ünver et al., 2010). The research must meet the conditions of validity and reliability for the findings obtained as a result of the research to be convincing. For the purpose of ensuring reliability in this research, in which the interview method was used, a pilot study was conducted before the questions to be asked to the participants were finalized and attention was paid to the consistency of the solution during the analysis of the data.

Ensuring the validity of the data, the Miles-Huberman model was used. According to this model, relationships can be established between social phenomena on the basis of succession and stability. This form of relationship is called transcendental realism. The analysis in this model includes three basic stages in the context of organizing and displaying data, describing and verifying the results (Miles & Huberman, 1994).

Conclusion and Discussion

In the study, it was determined that although special education school administrators have information about the concept of curriculum literacy from different sources, they mostly define the knowledge they have as low and medium level. In a study that supports this finding, Karacaoğlu (2008) found that teachers consider themselves inadequate in terms of monitoring and evaluating the private field curriculum.

Gündoğan (2019) found that 64% of teachers evaluated their general knowledge at “adequate” level, 7.9% at “moderate” level and 25.7% at “inadequate” level in his study on teachers' curriculum literacy levels. Demir and Toraman (2021) determined that teachers perceive their knowledge competencies towards curriculum literacy at a high level. This result may be due to the fact that school administrators do not take an active part in program development studies.

In the research, it was determined that the special education school administrators considered the students' needs and past achievements, took into account the student differences for the purpose, while evaluating the curriculum, which they considered themselves sufficient for the general objectives, achievements and material evaluation. Levels of the curriculum, in terms of general objectives and achievements, and that the curriculum was intended to be given to the student by the behavior and it was determined that they examined whether they fully reflected the skills. This result is also supported by other research findings in the literature. In a study that supports this result, Aslan and Gürlen (2019) determined that 86% of the teachers evaluated their knowledge about the general objectives of the program at a sufficient level.

In the research, it was seen that the teachers followed the student needs and past achievements while preparing the lesson plan, they were sticking to the learning goal. However, in the study, it was seen that teachers evaluated themselves at a low level in terms of preparing learning materials suitable for target behaviors. Kırmızı and Akkaya (2009) also found that teachers encountered problems in preparing materials. Contrary to these results, Gündoğan (2019), on the other hand, determined that the area in which teachers consider themselves the least competent is determining the general objectives of the curriculum. Adıgüzel (2009) found that teachers have difficulties in preparing teaching materials. This result may be due to the fact that the opportunities of the region, province-district and village where the teachers work are different.

Suggestions

- It is understood that school administrators generally have a high document load and therefore they cannot examine the programs, which are among the educational purposes of the school, in detail.
- In this context, increasing the number of school administrators will contribute to easing the work and paperwork burden in schools.
- Giving seminars and in-service trainings on pre-appointment program literacy to school administrators assigned to schools, and asserting this as a condition in manager assignments will increase awareness and interest in the subject.
- Regular systematic improvement of these seminars and in-service trainings, informing school administrators about the scope, content and application principles of these programs should be organized after each renewed curriculum.
- Appointment of a deputy principal who has detailed information about the purpose and implementation of the curriculum in schools, establishment of a curriculum commission under the chairmanship of the deputy principal, meeting of this commission at least twice a year, and informing the teachers in the school

by examining, discussing and implementing the current programs will increase awareness.

- Program literacy can be listed as increasing the training of trainers.
- Program literacy issue can be investigated in larger groups and in different samples by using quantitative data collection tools.
- Curriculum literacy can be investigated multidimensionally and by creating a model by associating it with variables such as 21st century skills and technology literacy.

Author Contributions

All authors took an equal part in all processes of the article. All authors have read and approved the final version of the study.

Ethical Declaration

This study was carried out by T.C. It was carried out by the Board decision of the Directorate of Social Sciences Institute of the Rectorate of Kafkas University, numbered E-41091 and dated 11.17.2021.

Conflict of Interest

The authors declare that there is no conflict of interest with any institution or person within the scope of the study.

Ek-1: Okul Yöneticileri Program Okuryazarlığı Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Değerli katılımcı,

Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi olarak, yürütmekte olduğum tez çalışmam için değerli görüşlerinize ihtiyaç duymaktayım. Bu araştırmanın temel amacı özel eğitim öğretmenleri ve okul yöneticilerinin program okuryazarlık durumlarına ilişkin görüşlerinin incelenmesidir. Bu görüşme formunda okul yöneticilerinin program okuryazarlık durumlarını incelemek üzere hazırlanmış sorular yer almaktadır. Bu araştırma için görüşleriniz gönüllülük esasına göre alınmaktadır. Çalışmanın başarılı ve sağlıklı yürütülebilmesi için verdiğiniz yanıtlar oldukça önem taşımaktadır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar ve kişisel bilgileriniz sadece bilimsel amaçlı çalışmalar için kullanılacak, üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Bu çalışmada program okuryazarlığı öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve eğitim işiyle ilgilenen kişilerin öğretim programlarının bütün boyutlarını bilme, tanıma, yorumlama ve eldeki koşullarda en yüksek düzeyde öğrenme çıktılarının uygulanmasına yönelik beceri ve yeterlilikleri olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada özel eğitim programları, özel gereksinimi olan bireylerin günlük yaşam ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere, planlanmış öğretim programları anlamında kullanılmıştır.

Bu çalışmaya gönüllü olarak katılıyor musunuz?

Evet.....

Hayır.....

Çalışmaya katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Emrah AYGÜN

Hacı Bektaş Veli Özel Eğitim Meslek Okulu

Özel Eğitim Öğretmeni

emrahaygun@hotmail.com.tr

Kişisel Bilgiler:

Cinsiyetiniz: Erkek Kadın

Mezun olduğunuz öğretmenlik alanı:

Eğitim durumunuz: Lisans Yüksek Lisans Doktora

Mesleki kıdeminiz:

Göreviniz: Müdür Müdür Yardımcısı Öğretmen

Program okuryazarlığı ile ilgili hizmet içi eğitimlere katıldınız mı? Katıldıysanız hangi seminerlere katıldınız?

Evet.....

Hayır

Isınma sorusu:

Özel eğitim programlarındaki son değişiklikler hakkında ne düşünüyorsunuz?

GÖRÜŞME SORULARI

S.1. Program okuryazarlığı kavramını hiç duydunuz mu? Duyduysanız nereden duydunuz? Bu kavramla ilgili bilgi düzeyinizi hangi düzeyde tanımlarsınız? Sizce bir özel eğitim öğretmeni ve özel eğitim okulunda görev yapan bir yönetici program okuryazarı olmalı mı neden?

S.2.Genel olarak öğretim programında yer alan kavramları açıklama konusundaki yeterliliğinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Yetersiz olduğunuzu düşünüyorsanız hangi konularda ve neden yetersizsiniz neler yapmalısınız?

S.3. Öğretim programlarını genel amaçlar ve kazanımlar açısından incelerken nasıl bir yol takip etmektesiniz açıklar mısınız? Öğretim programının amaçlarına uygun öğretim materyali hazırlama konusundaki yeterliliğinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Programın bu boyutunda ne gibi problemler yaşamaktasınız? Çözümü için sizce neler yapılabilir?

S.4. Öğretim programlarını ölçme ve değerlendirme açısından ele alırken nasıl bir süreç izlemektesiniz? Öğretim programının amaçlarına uygun içerik oluşturma konusundaki yeterliliğinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Programın ölçme ve değerlendirme boyutunda ne gibi problemler yaşamaktasınız? Çözümü için sizce neler yapılabilir?

S.5. Öğretim programlarında yer alan içeriklerin öğrenci seviyesine uygunluğunu incelerken nasıl bir süreç takip ediyorsunuz? Okulunuzda uygulanan öğretim programlarının uygulamasında dikkat edilmesi gereken hususlarının neler olduğunu düşünüyorsunuz? Programları uygularken ne gibi problemler yaşamaktasınız? Çözümü için sizce neler yapılabilir?

S.6. Öğretim programlarının uygulanması sürecinde kimlerle, nasıl iş birliği ve görüş alışverişi yapıyorsunuz? Yaptınız bu çalışmaları açıklar mısınız? Öğretim programlarının uygulanması sürecinde önemsedığınız, üzerinde durduğunuz durumlar var mı? Varsa neler?

S.7.Öğretim programlarının uygulanması sürecinde özel eğitim okul yöneticilerin ya da özel eğitim öğretmenlerinin rolü sizce nedir? Okulunuzdaki yöneticilerin ya da özel eğitim öğretmenlerinin program okuryazarlığı konusundaki yeterli bilgi ve beceriye sahip olduklarını düşünüyor musunuz? Bu konudaki eksikliklerini gidermek için neler yapılmalıdır?